

"מחפשים משמעות"

מבט על רפורמת הלמידה
המשמעותית, תשע"ד – תשע"ז

מציג: ד"ר דוד רטנר

מוצג בכנס השנתי של ראמ"ה – תשע"ח

19.6.2018

רקע ומטרות

רקע ומטרות

- ✓ החל משנה"ל תשע"ה החלה להיות מיושמת במערכת החינוך בישראל התכנית הלאומית "**למידה משמעותית**"
- ✓ מהלך נרחב, הכולל את כלל מוסדות החינוך במערכת, אשר מטרתו לקדם למידה משמעותית ו-"...להטמיע שיח חינוכי חדש במערכת החינוך... [ל]קדם למידה משמעותית המעודדת העמקה, חקר, עבודת צוות ומכשירה את הלומד להתמודד עם אתגרי המאה ה-21..."
- ✓ הכוונה העיקרית: **לעדכן את דרכי ההוראה-למידה-הערכה** בבתי הספר ועל ידי כך **ליצור עבור הלומד חווית למידה בעלת שלושה מאפיינים מרכזיים:**
- ✓ **ערך ללומד ולחברה:** ללמידה ישנה הצדקה ערכית ללומד ו/או לחברה והיא משתלבת בחתירה לעבר חברת מופת
- ✓ **מעורבות:** הלומד פעיל בתהליך הלמידה ושותף בהבניית הידע כחלק מחווית הלמידה
- ✓ **רלוונטיות:** הלמידה מותאמת למאפייני הלומד: גילאיים, חברתיים, רגשיים וקוגניטיביים. היא מסתמכת על ידע קיים אצל הלומד ומייצרת חווית למידה המתכתבת עם עולם המושגים, תחומי העניין והרגשות שלו

רקע ומטרות

✓ ראמ"ה החלה ללוות את התכנית עוד טרם יישומה הפורמאלי, בשנה"ל תשע"ד, והמשיכה ללוותה עד שנה"ל תשע"ז

✓ המטרה העיקרית הייתה לנטר באופן מדיד ובר השוואה את המידה בה המערכת מתקדמת לקראת הטמעת תהליכי הוראה ולמידה משמעותיים, המידה בה התהליכים אכן הופכים להיות כאלה ואת המידה בה נוצרים בה תנאים התומכים בלמידה משמעותית

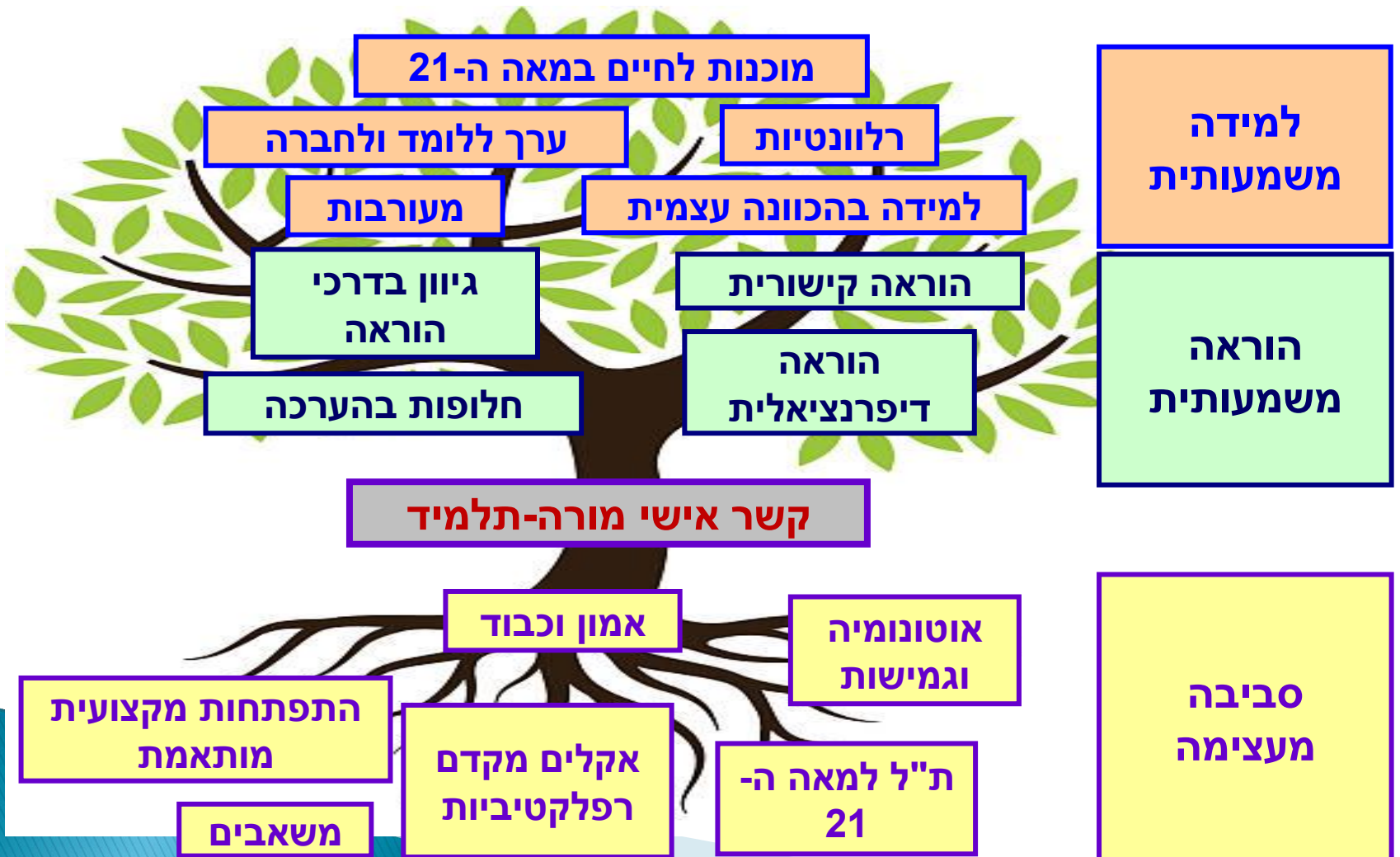
✓ במסגרת המחקר הועברו שאלונים בקרב תלמידים בשנים תשע"ד, תשע"ה, תשע"ו ותשע"ז ובקרב מורים ומנהלים בשנים תשע"ד, תשע"ה ותשע"ז

רקע ומטרות

- ✓ לשם מיפוי והמשגת התחומים אליהם צריך להתייחס מחקר ההערכה, פותח מודל לוגי של השינוי המתוכנן
- ✓ המודל נבנה עפ"י המסמכים שפורסמו ע"י מטה משרד החינוך, ראיון בעלי תפקידים וספרות מחקרית רלוונטית
- ✓ המרכיבים העיקריים של המודל הלוגי:
- ✓ תוצר השינוי: למידה משמעותית כפי שהוגדרה לעיל
- ✓ על מנת שזו תתרחש, חייבים להתקיים תהליכים של הוראה משמעותית
- ✓ למידה והוראה משמעותיות יתקיימו בהינתן סביבה מעצימה
- ✓ "מטאפורת העץ" להלן מפרטת את מרכיבי המודל

רקע ומטרות

המשגה תיאורטית של מהלך הלמידה המשמעותית ותוצאותיו המצופות

רקע ומטרות

- ✓ בהצגה הנוכחית נתבונן על כמה ממצאים בולטים מתוך הנתונים שנאספו במשך ארבע השנים ונציף כמה תובנות ונקודות למחשבה
- ✓ נתמקד בעיקר במדדי תוצאה (חוויה של למידה משמעותית בקרב תלמידים)
- ✓ כמו כן נבחן תפיסות באשר לסוגיה: למידה משמעותית מהי?
- ✓ נבחן את מושג הלמידה המשמעותית בכמה מקצועות מרכזיים
- ✓ דו"ח למידה משמעותית המלא עוסק בנושאים רבים ומגוונים. ניתן למצאו באתר ראמ"ה

שיטה

- ✓ אוכלוסיית בתי הספר: בתי ספר בחינוך הרגיל*
- ✓ **דגימת בתי ספר:** בשנה"ל תשע"ז, נדגמו 302 בתי ספר, בחלוקה עפ"י מבנה בית הספר ומגזר שפה
- ✓ **דגימת תלמידים:** בכל בי"ס נדגמה כיתה אחת מכל שלב גיל רלוונטי (ה'ו', ז'-ט', י'-י"א). בכל כיתה שעלתה במדגם השתתפו בסקר כלל התלמידים שהיו נוכחים ביום הסקירה.
- ✓ המדגם כלל 545 כיתות והתקבלו 12,853 שאלונים תקינים (88% השבה). שיעורי השבה דומים נרשמו גם בשנים תשע"ד – תשע"ו
- ✓ **דגימת מורים ומנהלים:** בכל בית ספר שבמדגם, נדגמו אקראית כ-6 מורים ומנהל ביה"ס. בפועל רואיינו 1,443 מורים (שיעור השבה של 80%) ו-261 מנהלים (שיעור השבה של 86%).
- ✓ תהליך דגימה דומה התבצע בשנים קודמות ושיעורי ההשבה היו דומים (תיקונים סטטיסטיים בוצעו באותן קבוצות בהן שיעורי ההשבה היו נמוכים יותר)

**מדדים המייצגים חוויה של למידה
משמעותית בקרב התלמידים:
מבחר**

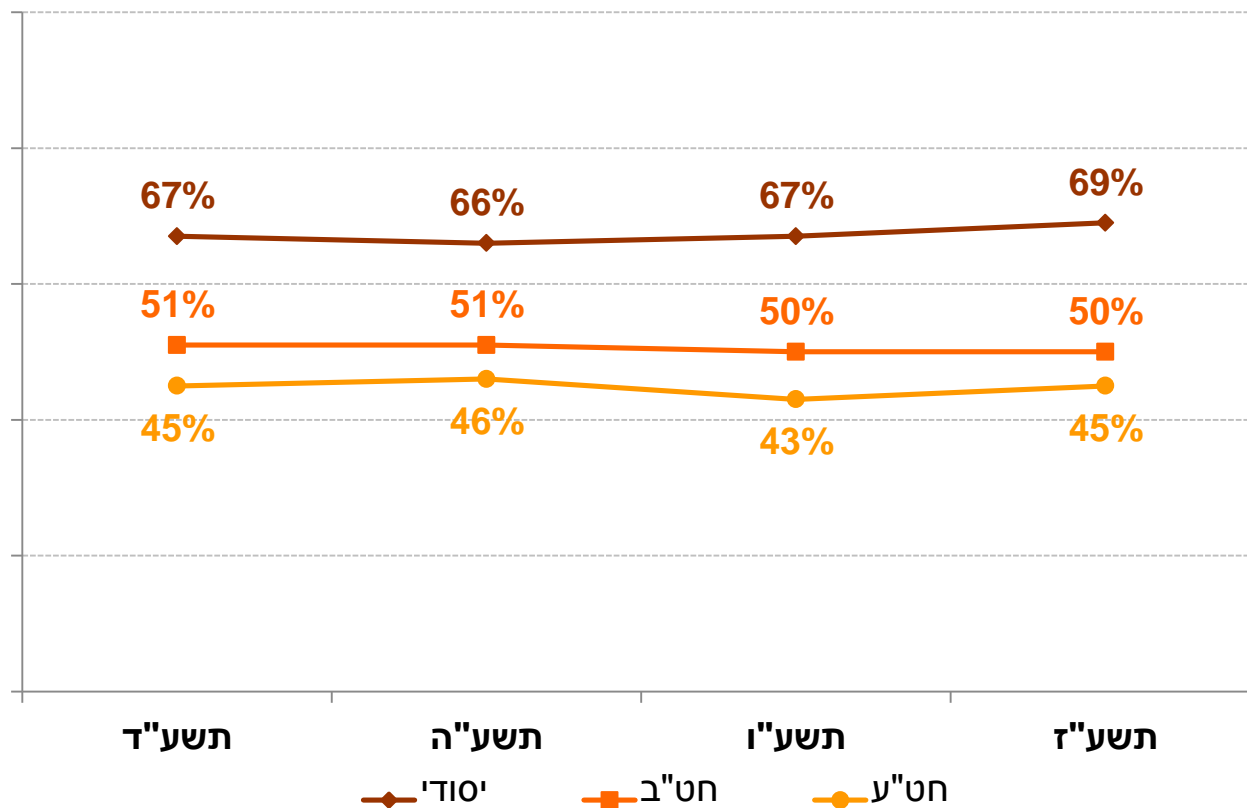
נתוני תשע"ד - תשע"ז במבט על

מדד רלוונטיות וערך הלימודים תשע"ד - תשע"ז

(השיעור הממוצע של המשיבים "מסכים" או "מסכים מאוד" בנוגע לאמור בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם)

היגדים לדוגמא:

- ✓ "... לומד דברים אקטואליים שקשורים לחברה ולמדינה שלנו..."
- ✓ "... מה שאני לומד בבית הספר, אני יכול ליישם בחיי היומיום..."
- ✓ "... בית הספר מעודד אותי לכבד את האחר והשונה..."

✓ בין השנים: יציבות במדד בכל שלבי הגיל

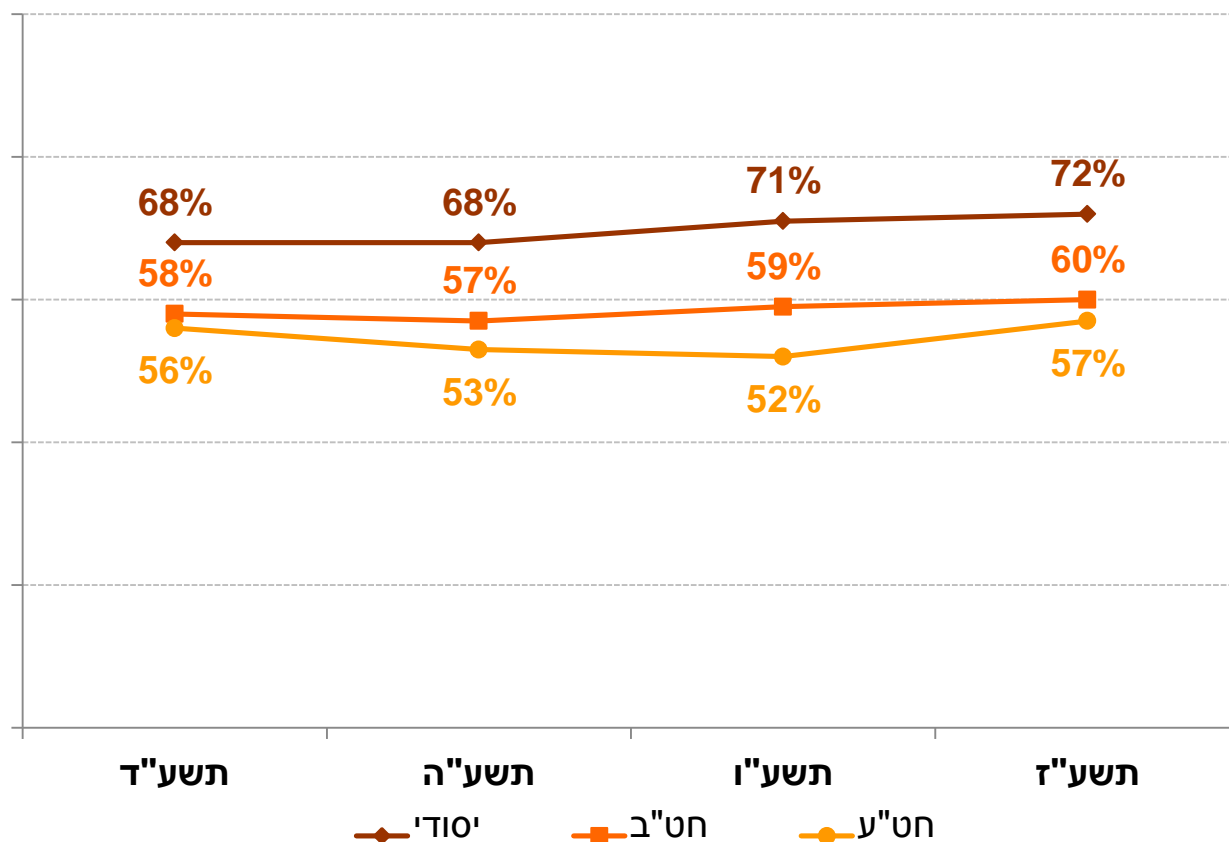
✓ התפיסות פחות חיוביות ככל שעולים בשלבי הגיל - אופייני למרבית המדדים

נתוני תשע"ד - תשע"ז במבט על

היבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה (מוטיבציה, תחושת מסוגלות וייחוס ערך למטלה)
(השיעור הממוצע של המשיבים "מסכים" או "מסכים מאוד" בנוגע לאמור בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם)

היגדים לדוגמא:

- ✓ "... מעדיף ללמוד דברים שיעוררו את סקרנותי, גם אם קשים..."
- ✓ "... בטוח שאוכל ללמוד את החומר המורכב ביותר..."
- ✓ "... הנושאים הנלמדים מעניינים אותי מאד..."

✓ יציבות במדד; ייתכן שאפשר לזהות תחילתה של מגמת עלייה בבתי"ס היסודיים

✓ בחט"ע: אחרי ירידות, חזרה לערכי המדד טרום התכנית

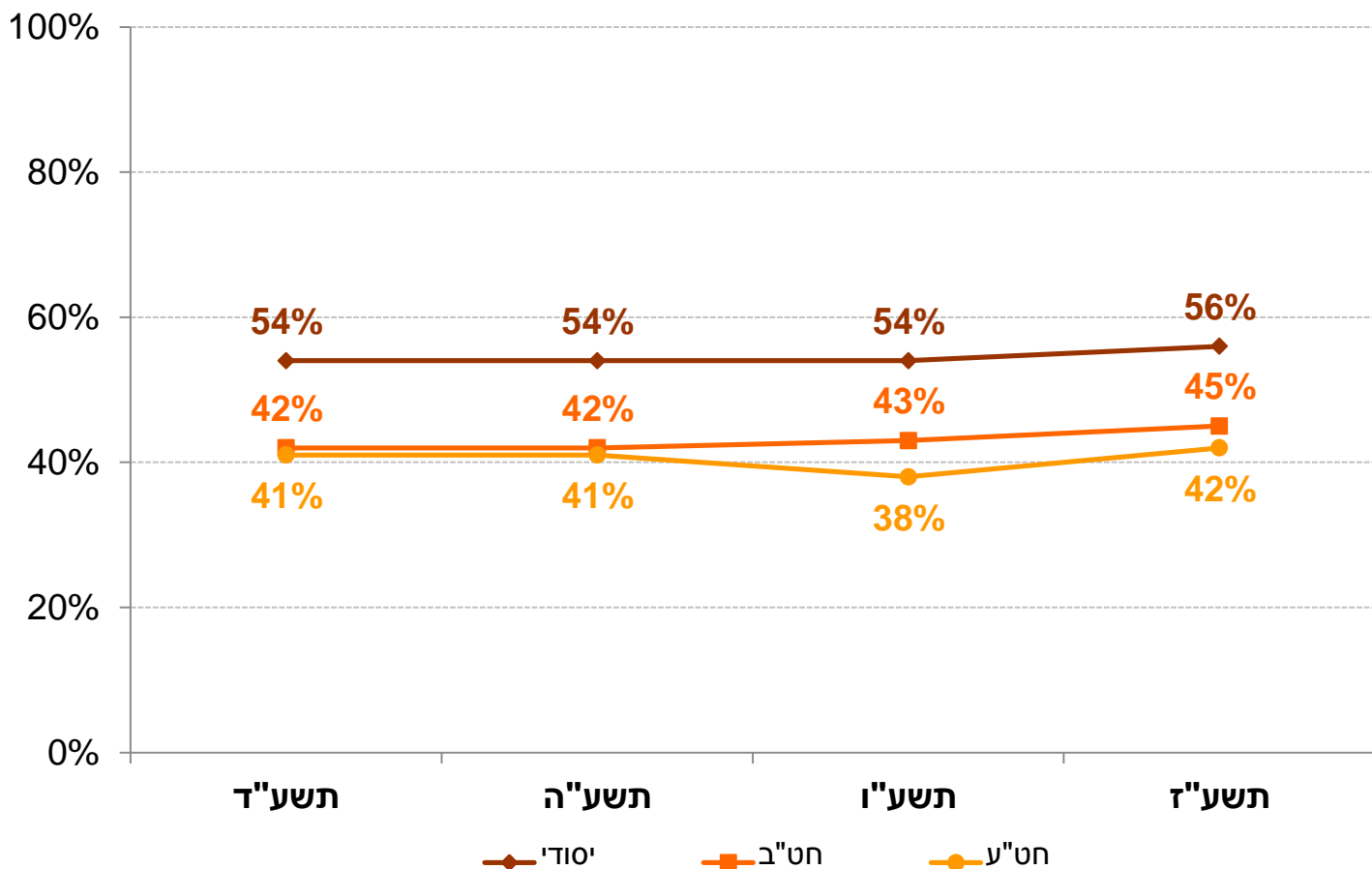
נתוני תשע"ד - תשע"ז במבט על

אסטרטגיות קוגניטיביות בלמידה

(השיעור הממוצע של המשיבים "מסכים" או "מסכים מאוד" בנוגע לאמור בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם)

היגדים לדוגמא:

- ✓ "... לפני שאני מתחיל ללמוד חומר חדש, אני עובר עליו כדי להבין איך הוא מאורגן..."
- ✓ "... אני חושב על חלופות אפשריות לכל טענה שאני שומע בשיעור..."
- ✓ "... מנסה לחשוב על הנושא ולהחליט מה אני אמור ללמוד ממנו..."

✓ ערכי המדד נמוכים יחסית

✓ יציבות בין השנים

✓ בחט"ע: חזרה לרמות של טרום התכנית

נתוני תשע"ד - תשע"ז במבט על

מדד מגוון דרכי הוראה וחלופות הערכה

(השיעור הממוצע של המדווחים כי ביצעו לפחות שלוש פעמים את הפעולות השונות המרכיבות את המדד המסכם)

היגדים לדוגמא:

"...עבודת חקר..." ✓

"... ערכת תצפית..." ✓

"... השתתפות בדיון" ✓

תוך הצגת עמדה

אישית ושמיעת דעות

שונות..."

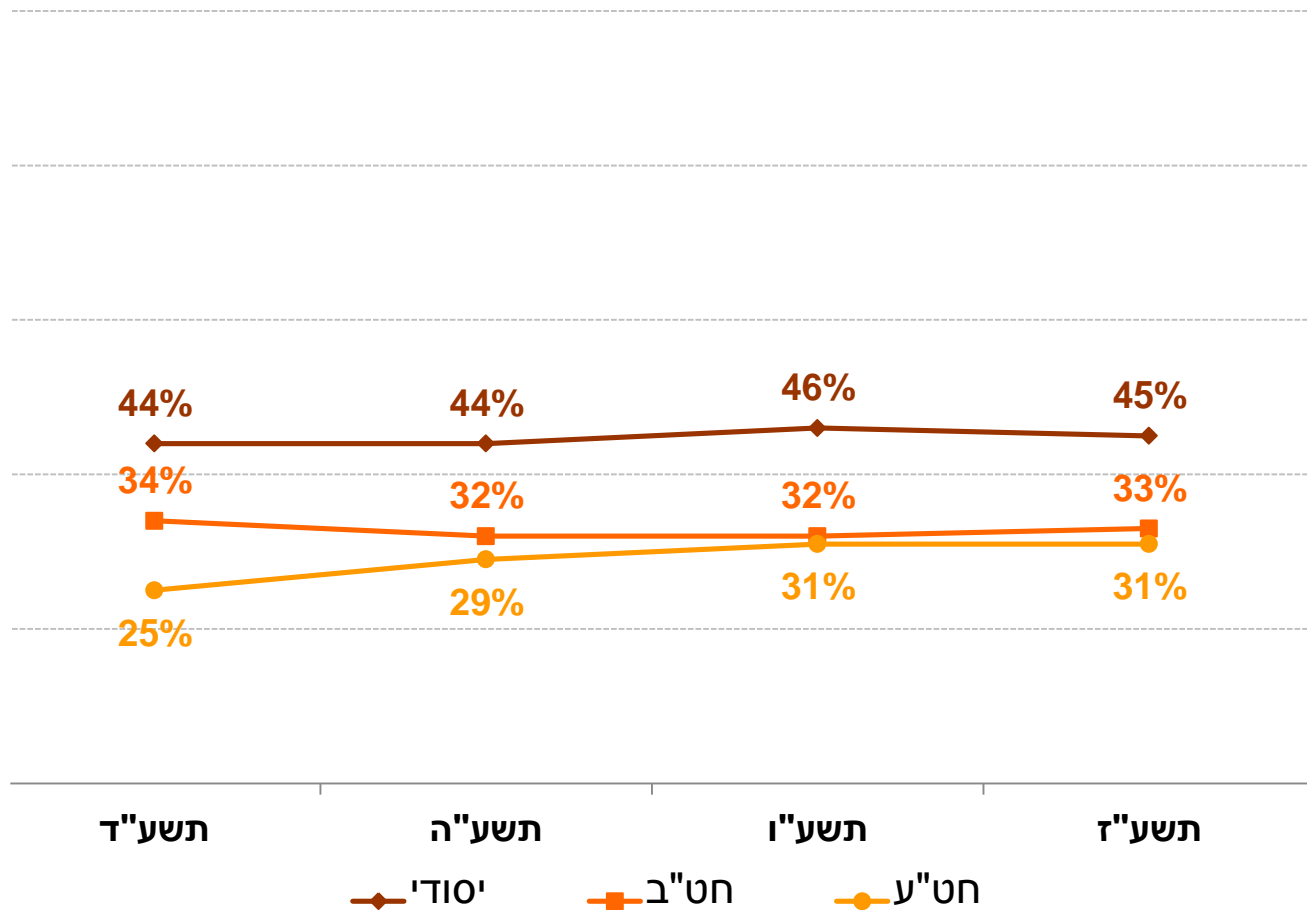
"...עבודה בכיתה" ✓

במסגרת קבוצה

קטנה..."

"... הכנת מצגת או" ✓

סרטון..."

יציבות במספר הפרקטיקות בהן מתנסים התלמידים ביסודי ובחט"ב ✓

בחט"ע: עד תשע"ו עלייה במספר הפרקטיקות בהן מתנסים תלמידים. התייצבות בתשע"ז. ✓

מדדים המייצגים חוויה של למידה משמעותית

✓ בין השנים לא ניכר שינוי של ממש במדדים המייצגים חוויה של למידה משמעותית

✓ בחט"ע, עד תשע"ו אפשר היה לזהות ירידות בחלק מהמדדים. בתשע"ז נרשמו עליות, אך עפי"ר מדובר בחזרה לערכים של טרום הפעלת התכנית.

✓ בבתי"ס יסודיים אפשר היה לזהות מגמה של עלייה מתונה במדדים אלו; יציבות (או אף קיפאון) בחט"ב

מדדים המייצגים חוויה של למידה משמעותית - המשך

✓ בחט"ע, כאמור - עלייה בדיווחי תלמידים על היקף השימוש במגוון פרקטיקות הל"ה ומנגד - היעדר עלייה במדדים של חוויית למידה משמעותית

✓ במסגרת ניתוח רגרסיה אף הראינו כי **מספר הפרקטיקות לא נמצא כמנבא חוויה של למידה משמעותית** (מדדים שכן נמצאו מנבאים קשורים לפרקטיקות של הל"ה מיטביות "קלאסיות" - הוראה דיפרנציאלית ו[סיוע ב]ארגון, אנליזה וסינתזה של החומר)

✓ **מסקנה אפשרית: למידה משמעותית דורשת איכות והעמקה ולא דווקא ריבוי/מגוון.** ייתכן אף שבחלק מהמקרים הקשר בין ריבוי/מגוון לבין תחושת משמעות - הינו קשר הפוך

תפיסות והתנסויות בלמידה משמעותית: תלמידים ומורים

תפיסות של למידה משמעותית: תלמידים

במסגרת שאלה פתוחה התבקשו התלמידים לתאר חוויה של למידה משמעותית שהם חוו במהלך השנה (אם אמנם חוו). דיווחים שכיחים:

✓ אקטיביות, מעורבות, יצירתיות

✓ התגברות על מכשולים, תחושה של הישג

✓ בחירה, אחריות על תהליך הלמידה

✓ ערך ללומד

✓ רלוונטיות

✓ אינטרקציות חברתיות

✓ תחושות של עניין, הנאה וסיפוק

✓ דיווחים פחות שכיחים:

✓ שימוש במיומנויות קוגניטיביות/מטא-קוגניטיביות; רפלקציה

✓ ערך לחברה, לקהילה

✓ חשיבה ביקורתית

תפיסות של למידה משמעותית: תלמידים

"למידה משמעותית זה שלא קוראים את החומר וזהו, אלא שאנו עושים משהו תוך כדי, הוא עוזר לנו להבין את מה שלמדנו וכך גם בעבודה בהנדסה, חברתי ואני בחרנו לבנות את הביג בן מלונדון"

"לדעתי למידה משמעותית היא למידה שגורמת לאדם לשנות את המחשבה, לחשוב מחוץ לקופסא ולהתחיל לחשוב על החיים".

"עברנו פעילות בנושא של"ח עם תיכון עמל א' בסדנא עברנו: איך קושרים קשר מוט, הרכבת אוהלים והכנת פיתות בטבון, החוויה הייתה מעניינת ומרתקת כי אני מאוד נהניתי וגם כל חבריי ולמדנו מה זה של"ח ומה עושים בו".

תפיסות של למידה משמעותית: תלמידים

✓ נראה כי תפיסות התלמידים נמצאות בהלימה עם תפיסות מובילי המהלך (ו/או הפנמה ע"י התלמידים)

✓ לצד זאת, אפשר להתרשם כי **ממד העומק של הלמידה** – תכנון הלמידה, טיפוח מיומנויות קוגניטיביות, מטא-קוגניטיביות, ביצוע רפלקציה – **הרבה פחות שכיח**. ייתכן שפחות הודגש ע"י המשרד וע"י בתי הספר?

חוויה של למידה משמעותית במהלך השנה: תלמידים

✓ עוד בנושא זה, נשאלו התלמידים האם וכמה פעמים מאז תחילת השנה הם חוו חוויה של למידה משמעותית. תשובותיהם (חט"ע)*:

18%

כן, חוויתי חוויה
כזאת שלוש
פעמים או יותר
השנה

14%

כן, חוויתי חוויה
כזאת פעמיים
השנה

22%

כן, חוויתי חוויה
כזאת פעם אחת
השנה

46%

לא, לא הייתה לי
חוויה כזאת
השנה

✓ מחד, למעלה ממחצית מתלמידי חט"ע מדווחים שאכן חוו למידה משמעותית, מאידך – כמעט מחצית מדווחים שלא...

* לא חוו למידה משמעותית בחט"ב: 37%; יסודיים: 22%

תפיסות של למידה משמעותית: מורים ומנהלים

- ✓ בדיווחי מורים ומנהלים הלמידה המשמעותית זוהתה בעיקר עם גיוון באמצעים דידקטיים, גיוון בדרכי הוראה, למידה והערכה
- ✓ לעתים היא זוהתה עם שילוב אמצעים טכנולוגיים מתקדמים
- ✓ בשיח של המורים והמנהלים הרבה פחות באו לידי ביטוי עקרונות של ערך-מעורבות-רלוונטיות, קל וחומר תהליכי עומק שהתלמיד אמור לעבור: תכנון הלמידה, רכישת מיומנויות (מטא) קוגניטיביות, רפלקציה על הלמידה וכו'
- ✓ בהחלט ייתכן שהדבר נובע מכך שעבור המורים – ההיבטים הנ"ל מגולמים בתוך הפרקטיקות הפדגוגיות. ייתכן גם שלמתודת המחקר הלא מיטבית (סקר טלפוני) יש כאן השפעה
- ✓ מאידך, ייתכן שיש כאן חיזוק נוסף לטענה שהמורים נדרשו "לרדוף" אחר הגיוון בפרקטיקות ההל"ה והפנימו את התפיסה שאלו כשלעצמן מייצגות למידה משמעותית

תפיסות של למידה משמעותית: מורים ומנהלים

"אני עברתי 3 השתלמויות השנה בנושא, אני מגוונת, מלמדת פעם בכיתה ופעם בכיתת המדעים, גיוון בשיטות ההוראה, שילוב מחשב, אמצעי המחשה, טיולים מדעיים, מדריכים שהגיעו לכיתות"

תפיסות של למידה משמעותית: מורים

✓ ייתכן שיש בנתונים הבאים כדי להציע כיוון להסבר מדוע התפיסות של מורים
הן כפי שהן

חטיבה עליונה		חטיבות ביניים		יסודיים		
דוברי ערבית	דוברי עברית	דוברי ערבית	דוברי עברית	דוברי ערבית	דוברי עברית	
67%	56%	72%	52%	75%	59%	השתלמתי בהוראה המשלבת פיתוח אסטרטגיות חשיבה
47%	41%	48%	36%	49%	42%	אני רוכש ידע חדש דרך הנחיית עבודות חקר
28%	26%	30%	26%	26%	28%	אני לומד מתלמידיי על נושאים שלא הכרתי

✓ שיעורים בינוניים (בעיקר בבתי"ס דוברי עברית) מדווחים כי השתלמו בהוראה המדגישה אסטרטגיות חשיבה

✓ יתרה מכך: מורים לא נוטים לראות את עצמם כמי שלומדים ומתפתחים בתהליך ההוראה. מרמז לכך שהם תופסים את יישום פרקטיקות ההל"ה כ"מטלה" שיש לבצע ופחות כתהליך צמיחה ולמידה עבורם

למידה משמעותית בתחומי דעת שונים

למידה משמעותית בתחומי דעת שונים

✓ בתשע"ז, התלמידים התבקשו להתייחס למדדי תוצאה גם בתחומי דעת שונים: מתמטיקה, אנגלית, ספרות והיסטוריה*

✓ עבור כל תחום דעת, התלמיד נשאל האם הלימודים...:

✓ קשורים לנושאים חשובים בחיים שלי?

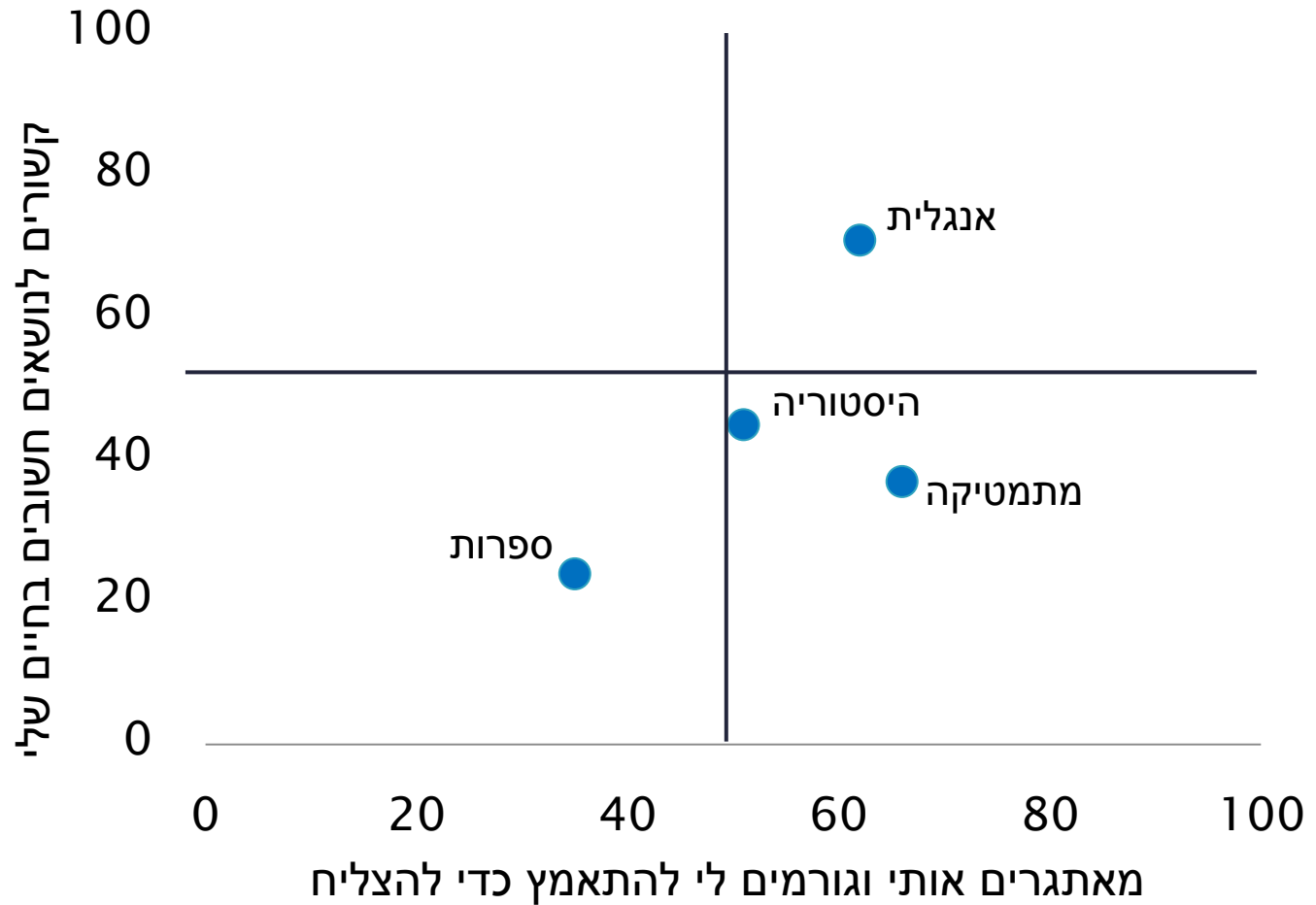
✓ מאתגרים אותי וגורמים לי להתאמץ כדי להצליח?

✓ את התשובות של התלמידים הצגנו על מערכת של שני צירים החוצים זה את זה. לשם הנוחות, יוצגו כאן ממצאים באשר לחטיבות העליונות בלבד

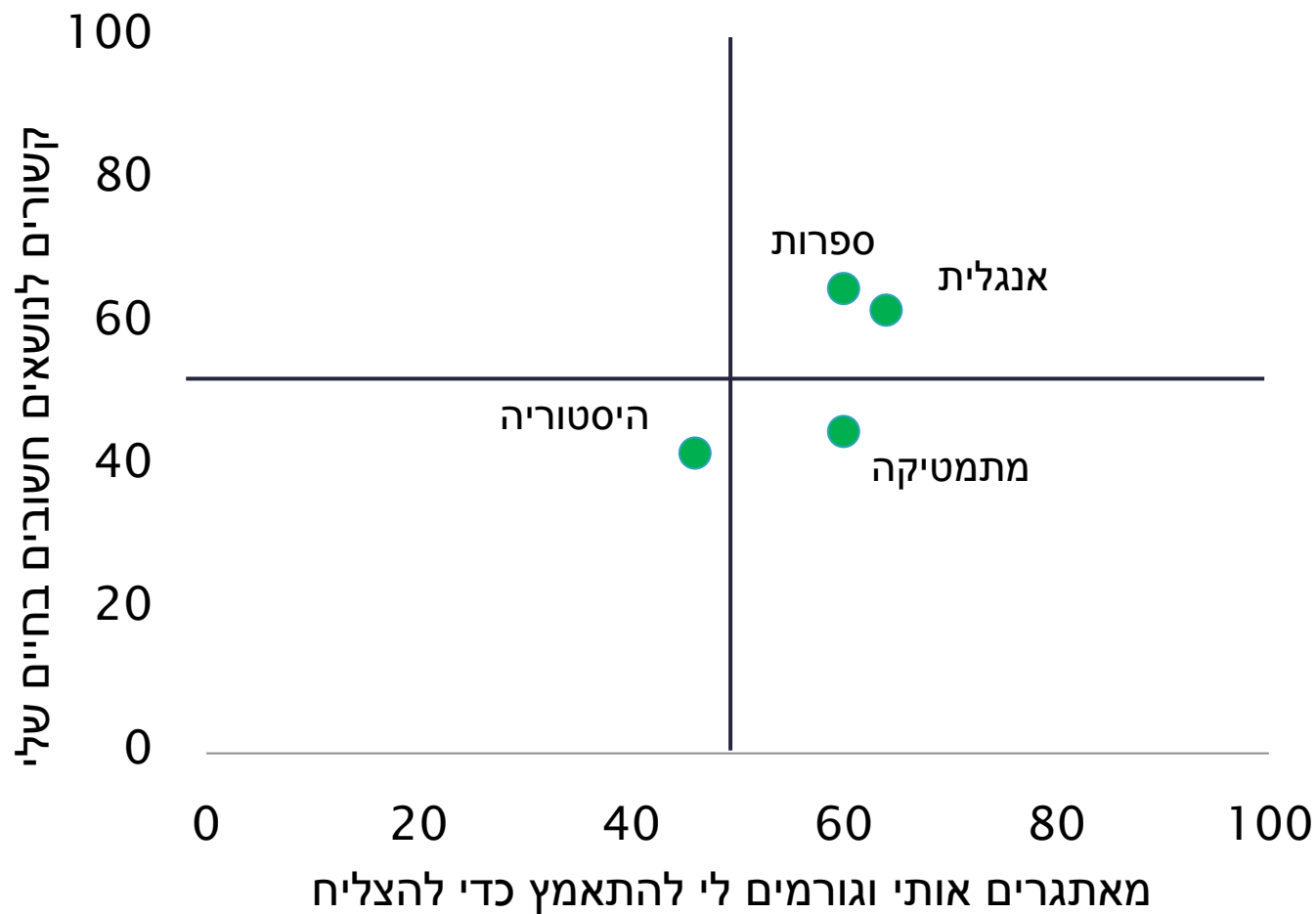
חשוב! אין מדובר במחקר עומק באשר לתחומי הדעת השונים. אלא, מדובר בממצאים ראשוניים וכלליים שנועדו לשמש כחומר למחשבה בזיקה אליהם. לשם העמקה (קל וחומר לשם שליטה במשתנים מתערבים רבים) - יידרש מחקר ייעודי

* וגם: מדעים ושפת אם - לא יוצגו כאן

ייחוס משמעות לתחומי דעת שונים - דוברי עברית

ייחוס משמעות לתחומי דעת שונים - דוברי ערבית

תפיסת משמעות במתמטיקה – מבט נוסף

✓ **מקצוע המתמטיקה:** בשיח של התלמידים, באופן עקבי מזוהה עם אתגר, עם התגברות על מכשולים. וגם: עם מיון, עם סיכויי הצלחה בחיים, מוביליות חברתית

✓ הרבה פחות מזוהה כרלוונטי לחיי התלמיד וככל הנראה גם פחות מזוהה כמחובר לעולם הסובב אותנו

✓ אלו הם גם המסרים המרכזיים העולים מהתכנית הלאומית לקידום המתמטיקה: אתגר גדול, סיוע בהתגברות על מכשולים, מפתח למוביליות חברתית

✓ גישה אחרת תדגיש דווקא את ההיבטים של חיבור לעולם הסובב, יישום של הידע בהקשרים שונים

✓ לפי ה-OECD:

Mathematical performance... measures the mathematical **literacy**... to **formulate, employ and interpret** mathematics in a **variety of contexts** to describe, predict and explain phenomena, recognising **the role that mathematics plays in the world.**

תפיסת משמעות במתמטיקה - מבט נוסף

"...זה גרם להרגיש טוב מכיוון שלמדנו טוב אני וחבר שלי והצלחתי אחר כך במבחן..."

"...[חונכות בוגרות] יושבות איתנו על שיעורי בית, מלמדות אותנו אנחנו מבינות יותר טוב את החומר ומצליחות יותר..."

"... אני חושבת שמתמטיקה הוא המקצוע הכי חשוב שיש, בשביל לקבל תעודת בגרות..."

תפוסת משמעות במתמטיקה - מבט נוסף

תוספת של 5,000 שעות הוראה ותגבור במתמטיקה: המשמעות היא למידה בקבוצות קטנות, יחס חם ואישי לתלמיד. כל תלמיד מתקדם לפי הקצב שלו ועל פי היעדים שהציב המורה.

- תוספת של כ-5,000 שעות שבועיות לתלמידי העל יסודי. יושם דגש על למידה בקבוצות קטנות, יחס חם ואישי לתלמיד. כל תלמיד מתקדם לפי הקצב שלו ועל פי היעדים שהציב המורה. תוספת השעות תינתן לפי מדד הטיפוח של בית הספר. ככל שמדד הטיפוח שלו נמוך יותר, כך יקבל בית הספר יותר שעות.
- תכנית הזדמנות שנייה: תוספת של עוד 10,000 שעות תגבור בקיץ.
- תוספת של כ-5,000 שעות תגבור לתלמידי כיתות ט' לקראת המעבר לכיתה י'.
- תוספת של כ-5,000 שעות תגבור לתלמידי כיתות י"א לקראת המעבר לכיתה י"ב.

3. סטודנטים למתמטיקה לתואר ראשון יקבלו מימון מלא של שכר הלימוד ומלגת קיום. בתמורה יתחייבו לחמש שנות הוראה לפחות בסיום התואר. המלגה תינתן ל-50 מורים בשנה למשך 5 שנים.
4. גיוס של 500 אנשי היי-טק מצטיינים, אשר יסייעו למורה וילוו את התלמידים לאורך כל שנת הלימודים. המורה ואיש היי-טק יעברו הכשרה מסודרת. המטרה היא להעשיר את הלמידה בכיתות באמצעות המומחיות והידע הנצבר בעולם היי-טק.

3. הגדלת הבונוס האקדמי ל-30 נקודות: החל משנת הלימודים תשע"ו יגדל הבונוס בעבור לימודים מוגברים במתמטיקה מ-25 נקודות ל-30 נקודות.

תפיסת משמעות במתמטיקה – מבט נוסף

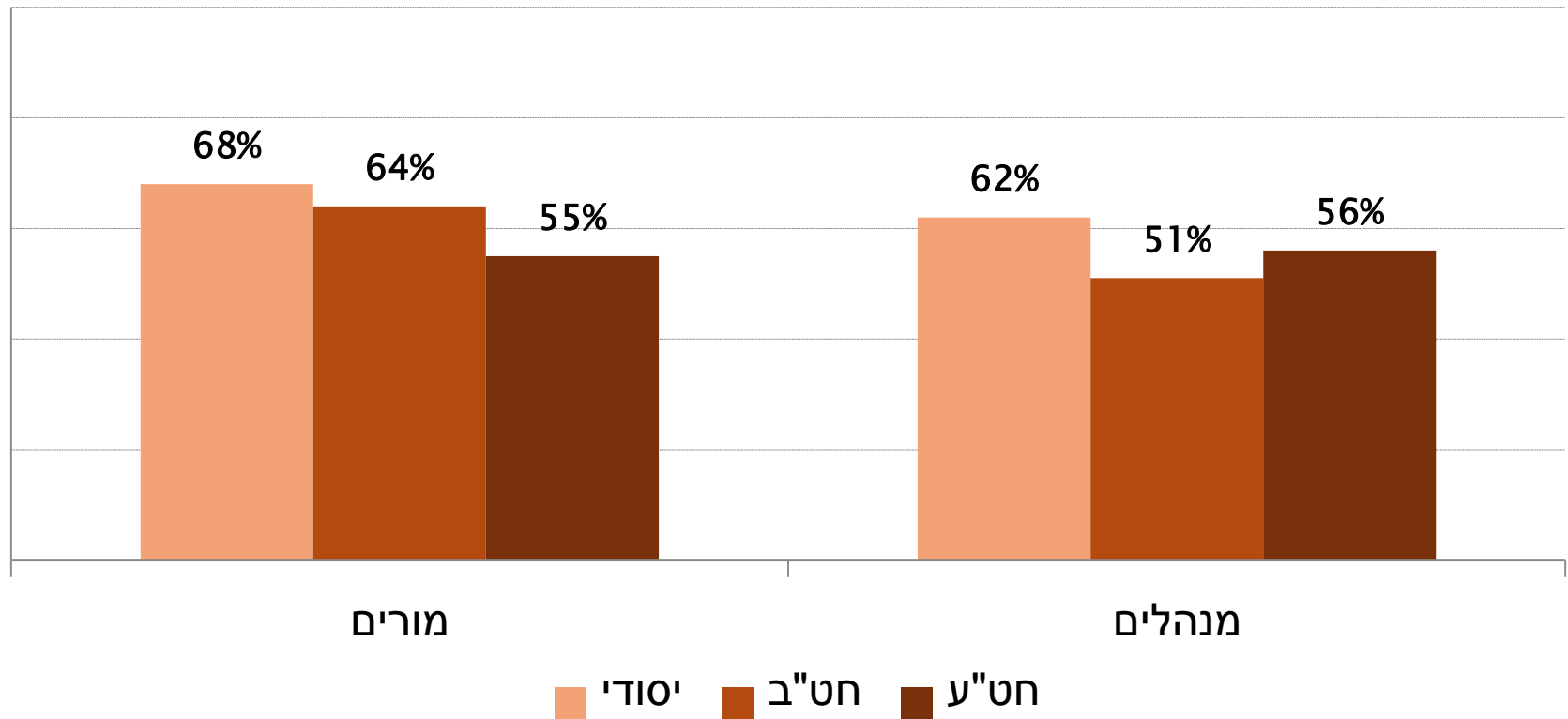
✓ **מסקנה אפשרית אחת: ייתכן שישנה בעייתיות במקצוע המתמטיקה כפי שהוא נלמד היום; אמנם המקצוע מייצג היבטים של אתגר, של התגברות על מכשולים. מקצוע חשוב ביותר למוביליות חברתית. אך בתוך כך, לא ניתן מספיק דגש על חיבור לחיים ולעולם השובב**

✓ **מסקנה אפשרית שנייה: הבעייתיות היא דווקא ברפורמה אל מול מקצוע זה; הגדרת הלמידה המשמעותית התבססה על הנחת יסוד של "one size fits all", שכל המקצועות צריכים לקדם את אותם עקרונות (עמ"ר) בעוד שנזנחו היבטים אחרים של משמעות. למשל במתמטיקה: מניפולציות מנטליות מסובכות (גם אם מופשטות), אתגר, התגברות על מכשולים, הפנמת המוביליות החברתית וכיו"ב**

✓ ... שתי התשובות נכונות?

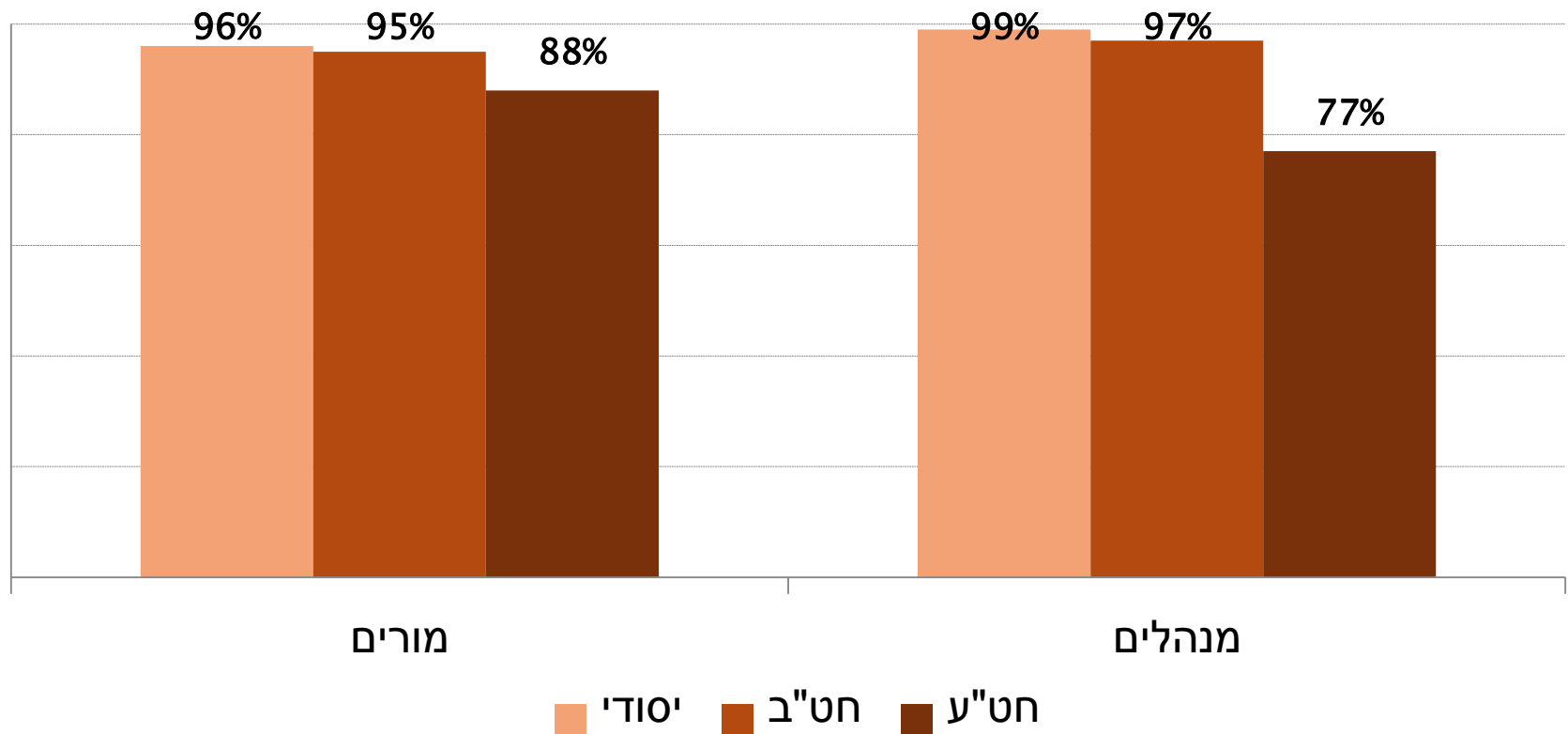
**עמדות כלליות כלפי הרפורמה:
מורים ומנהלים**

האם שבעי רצון מהרפורמה?

שביעות הרצון: בינונית (+) ✓

האם מעוניינים בהמשך יישום הרפורמה?

...ולמרות זאת: הרוב המכריע מעוניינים להמשיך ביישום! ✓

בכל זאת יש בה משהו... ✓

סיכום ודין

סיכום ודיון

- ✓ במבט כללי על נתוני התלמידים בין השנים תשע"ד – תשע"ו
ניכרת בעיקר יציבות במדדים המייצגים חוויה של למידה משמעותית
- ✓ בבתיה"ס היסודיים, רואים מגמת עלייה קלה בחלק ממדדי התוצאה
- ✓ בחט"ע, לעומת זאת, נרשמו עד תשע"ו בעיקר ירידות במדדי התוצאה. בתשע"ז נרשמה חזרה לערכים של טרום התכנית
- ✓ לצד זאת, בתשע"ז נרשמה התמתנות במגמת העלייה בחט"ע בשימוש במגוון פרקטיקות הל"ה
- ✓ ייתכן קשר בין השניים? פחות מרדף אחרי עוד ועוד פרקטיקות הל"ה – יותר אפשרות לחוש משמעות בלמידה?

סיכום ודיון

- ✓ חיזוק לתיזת ה"רדיפה אחר פרקטיקות" אפשר היה למצוא
בניתוח תשובות המורים לשאלות הפתוחות: רובם זיהו למידה
משמעותית עם גיוון בפרקטיקות ההל"ה
- ✓ מה שאפשר לפרש כדגש על ריבוי/גיוון ע"ח העמקה, רכישת
מיומנויות (מטא) קוגניטיביות וכד'
- ✓ דווקא אצל התלמידים אפשר היה למצוא פרשנויות של המושג
"למידה משמעותית" המתכתבות יותר עם עקרונות התכנית
- ✓ אולם גם אצלם, ניכר היעדר הדגש על תהליכי העומק בלמידה:
תכנון וארגון, בדיקה עצמית, אנליזה וסינתזה, רפלקציה וכיו"ב

סיכום ודיון

✓ מבט על פרמטרים של רלוונטיות ושל אתגר במקצועות שונים

בחט"ע מלמד כי:

✓ מתמטיקה נתפס כמקצוע מאתגר אך פחות רלוונטי לחיי התלמיד;

✓ אנגלית נתפס כמקצוע מאתגר ורלוונטי;

✓ מתגלה בעיה בספרות בבתי"ס דוברי עברית (המקצוע נתפס כלא מאתגר

ומה שיותר מטריד - כבלתי רלוונטי לחיי התלמידים);

✓ בעיה מקבילה מתגלה במקצוע ההיסטוריה בבתי"ס דוברי ערבית - ייתכן

ומדובר בביקורת על הנראטיב ההיסטורי העולה ממנו?

סיכום ודיון

✓ זרקור על מקצוע המתמטיקה יכול ללמד אותנו לקח כללי ולקח פרטיקולרי

✓ כללי: ייתכן שנכון לדבר לא על משמעות אלא על משמעויות. ייתכנו תהליכים משמעותיים שונים במקצועות שונים ואולי גם אצל תלמידים שונים, בהקשרים שונים. לא הכל חייב להתנקז לעמ"ר. נודעת חשיבות גם לעמידה בדרישות פורמאליות, להתגברות על קשיים ועל משימות שלא בהכרח נראות לתלמיד כרלוונטיות במיוחד לחייו

✓ פרטיקולרי: אולי מקצוע המתמטיקה אשר כיום מדגיש מאד היבטים של אתגר, התגברות על מכשולים ואת הערך האינסטרומנטלי של ההצלחה בו – זקוק לרענון ולהגברת הרלוונטיות שלו?

מחשבות/המלצות להמשך

✓ **מגיוון להעמקה:**

✓ **גיוון זה בסדר ואף חשוב, אך מתוכו לא בהכרח תצמח העמקה ולא בהכרח יצמח לומד עצמאי (אולי גם יצמח לומד תשוש ומבולבל...)**

✓ **לתת הרבה יותר דגש לפיתוח מיומנויות למידה, רפלקציה וכיו"ב. שהתלמיד ידע לנתח ולשפר את תהליכי הלמידה שלו עצמו**

✓ **אולי עדיפה התנסות משמעותית ומעמיקה אחת בתחום דעת אחד, מאשר ריבוי התנסויות בכל אחד מתחומי הדעת, אך כאלו שאינן מעמיקות ואינן משמעותיות? אם כך – דרוש גורם מתכלל ברמת תלמיד ולא "כל תחום דעתו לעצמו"**

✓ **ממשמעות למשמעויות: ייתכנו משמעויות שונות המיוחסות לתחומי דעת שונים. לא חייבים גישה של "one size fits all"**

✓ **מאידך: שינוי עומק בתהליכי הלמידה לא יתקיים בלי שינויים נחוצים בחומרי ההל"ה ובמשימות ההיבחנות במקצועות השונים**

✓ **שינוי עומק גם לא יתרחש בלי הכשרה נאותה ומותאמת של מורים ומנהלים**

מחשבות/המלצות להמשך

- ✓ לכל האורך הייתה תחושה שהמערכת מאמצת עקרונות הנתפסים כחדשניים ומהפכניים, במידה מסוימת תוך הפניית גב לעקרונות מערכת החינוך שנתפסו כמיושנים, כ"אחר":
- ✓ פונקציית המיון של מערכת החינוך; חשיבות ההצלחה במבחנים פורמליים והקשר שלהם למוביליות חברתית;
- ✓ פיתוח אישיות התלמיד כמי שיודע להתמודד עם אתגרים קשים (גם אם אלו לא נתפסים בעיניו כרלוונטיים)
- ✓ אולם, העקרונות ה"אחרים" לא נעלמו, אלא המשיכו להתקיים במקביל והשפעתם לא פחתה (לדוגמא: עתירות הסיכון של מבחני הבגרות לא פחתה...)
- ✓ כך, להערכתנו, נוצר לחץ לא מבוטל על המערכת: גם להמשיך במילוי הפונקציה הממיינת שלה (בעיקר: בחינות) ובו זמנית גם לעודד למידה רלוונטית, הנובעת מתוך עניין אותנטי של הלומד ולא מתוך לחצים ודרישות חיצוניים

מחשבות/המלצות להמשך

✓ לדעתנו, המערכת התקשתה להתנהל בתוך מתח (שלא לומר פרדוקס) זה, לא באמת הורידה לחץ מדרישות ההיבחנות הפורמאליות וכדי לעמוד ביעדי האוטנטיות, הרלוונטיות וכו' - הגבירה לחץ גם במישורים אלו, אשר התבטא במרדף אחרי עוד ועוד פרקטיקות הל"ה

$$\text{לחץ} \times \text{לחץ} = \text{לחץ}^2 \quad \checkmark$$

✓ בתנאים כאלה קשה לייצר חוויה של למידה משמעותית, על אף הכוונות הטובות

✓ ולמרות כל זאת, חשוב לזכור: המערכת כן מזדהה עם עקרונות הרפורמה וכן מעוניינת להמשיך ליישמה. העושים במלאכה מעוניינים ביצירת למידה משמעותית לתלמיד וסביבת עבודה מאתגרת ומעניינת למורים ולמנהלים

✓ האתגר: ללמוד מלקחי העבר ולעשות זאת טוב ונכון יותר